

*Запірченко Л.Д., к.е.н., доц.,
Рябоволик Т.Ф., к.е.н., ст. викл.
Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В ІННОВАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Передумовою переходу України на інноваційну модель розвитку економіки є висока конкурентоспроможність зайнятого населення та його раціональне використання. В ході реалізації інноваційної моделі економіки передбачається вирішення низки питань, пов'язаних, передусім, із працевлаштуванням окремих категорій населення, що мають високий рівень кваліфікації та потенційні інноваційні можливості.

В Україні, на відміну від світових тенденцій, початок ХХІ ст. привніс загострення протиріч у сфері зайнятості населення, які негативно позначилися на можливостях реалізації та розвитку інноваційної складової людського потенціалу, призвели до послаблення державного регулюючого впливу на процеси якісного трудоворесурсного забезпечення інноваційної сфери, знецінення стимулів до прояву творчості в трудовому процесі, як наслідок, – руйнації зацікавленості працівників у трудовій діяльності інноваційного змісту.

Вагомий внесок у дослідження проблем зайнятості та інноваційної діяльності зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені: О. Амоша, Ю. Бажал, В. Геєць, Н. Гончарова, М. Долішній, Н. Краснокутська, Б. Патон, С. Покропивний, А. Пригожин, Б. Твісс, Р. Фатхутдінов, Й. Шумпетер, А. Яковлев та ін. Теоретичні основи дослідження проблеми управління інноваційною активністю закладено у працях Л. Безчасного, М. Семикіної, А. Чухно та інших вчених. Питання інноваційного розвитку країни і підприємств різних сфер діяльності є предметом уваги В. Геєця, Е. Лібанової, О. Грішної, А. Колота, О. Левченка, В. Онікієнка, В. Стадник, Н. Ушенко, І. Петрової та інших науковців.

Між тим, ситуація в економіці швидко змінюється в умовах системної всеохоплюючої кризи і виникає потреба у здійсненні постійної діагностики, науковому вивченні провідних тенденцій інноваційного розвитку підприємств та зайнятості населення України, пошуку оптимальних управлінських рішень для забезпечення інноваційних зрушень в економіці.

Дослідження зайнятості населення по сферах економіки, в різних країнах світу, показує глибше розшарування робочої сили в її секторах. Для більшості країн світу найбільша частина працюючих зайнята в містах, Україна не є виключенням (73,8%). Це говорить про те, що висока міська зайнятість в розвинених країнах світу прямо пов'язана із зайнятістю в третинному секторі економіки (78,9%), а це, у свою чергу, зумовлено розвитком і концентрацією в містах навчальних закладів, розвинутою інфраструктурою і бізнес-середовищем. В Україні частка зайнятих в третинному секторі економіки лише 58,6% зайнятого населення [1].

Світова тенденція відносно зайнятості населення в сільському господарстві з кожним роком знижується. Це говорить, що зайнятість в сільській місцевості

дуже низька. Україна є значною мірою аграрною країною, і ці показники свідчать про високі можливості розвитку ринку праці в цій сфері економіки, впровадження і застосування в ній нових технологій і знань. Відносно показника самозайнятих по країнах світу, то він теж з кожним роком знижується. В Україні самозайнятих досить незначна частина, лише 2,2% зайнятого населення, тоді як в США (10,1%), Італії (21,9%), Австралії (13,6%). Це свідчить, що малий бізнес в Україні в критичному стані [1].

На сьогодні рівень зайнятості населення в інноваційному секторі економіки значно залежить від «технологічної готовності» України, оскільки технологічний прогрес став потужною рухомою силою соціально-економічного розвитку суспільства. В першу чергу це стосується можливості країни використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології, розвиток яких створює значні вторинні ефекти для інших секторів економіки, сприяє економічному зростанню в усіх її сферах, зокрема і у сфері зайнятості.

На даний час особливо гострою є проблема постійного зменшення зайнятого населення в промисловому секторі, де зосереджені найбільші можливості щодо реалізації інноваційної діяльності. На відміну від України, у промисловості європейських країн працює 16-25% зайнятого населення, у деяких країнах – до 30% зайнятих, до речі, переважно в переробній промисловості. В Україні сьогодні припадає на промисловість лише 19% зайнятих [2].

За даними Державної служби статистики України, у 2015 р. інноваційною діяльністю займалося 17,3% із загальної кількості промислових підприємств із середньою кількістю працівників 50 осіб і більше. Інновації у 2015 р. впроваджували 87,7% підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, з них 57,3% – виробляли інноваційні види продукції, 55,3% – впроваджували нові технологічні процеси [3].

Це свідчить про існування серйозних ризиків, пов'язаних з недостатньо високою інноваційною активністю українських підприємств. Передусім, це обумовлено не тільки обмеженими можливостями фінансування інноваційних розробок та запровадження їх у виробництво, але й слабкою зацікавленістю роботодавців у посиленні інноваційної активності, недостатньої підтримкою інноваційно активних підприємств з боку держави.

Достатньо загрозливою залишається ситуація з вимушеною неповною зайнятістю та значними обсягами заборгованості з виплати заробітної плати. За даними Державної служби зайнятості, загальна сума заборгованості з виплати заробітної плати на 1 січня 2017 р. становила 1791,0 млн. грн., що становило 85,8% від загальної суми заборгованості на 1.01.2016 р. [4]. Це значно обмежує можливості інноваційного розвитку ринку праці та загострює ризики, пов'язані з неефективним використанням робочої сили.

У сфері інноваційного розвитку підприємств України спостерігаються стійкі негативні тенденції, які породжуються системою чинників-дестимуляторів інноваційної діяльності. Невирішеність проблем інноваційного розвитку підприємств надалі загрожує ризиками неконкурентоспроможності для суб'єктів господарювання, особливо на етапах вступу в ЄС.

Перспективи подолання проблем в інноваційному розвитку слід пов'язувати, по-перше, з розвитком конкурентного середовища, підвищенням попиту на інновації на макрорівні, по-друге, з прогресивними змінами у стимулюванні інноваційної активності підприємств на макро- та мезоекономічних рівнях (йдеться про державну та корпоративну підтримку інноваційної активності, сприятливе законодавче поле інноваційної діяльності); по-третє, з кардинальними змінами у матеріальному стимулюванні праці інноваційного змісту, результатом яких має стати нарощування критичної маси винахідників та раціоналізаторів в усіх сферах діяльності, піднесення творчої та інтелектуальної активності, формування кращих можливостей для оновлення знань і розробки нових ідей і проектів.

Серед заходів активізації зайнятості населення в інноваційному секторі економіки можна виділити наступні:

- здійснення державної підтримки, спрямованої на вдосконалення інфраструктури розвитку інновацій та стимулювання інноваційної діяльності;
- розробку політики, спрямованої на підвищення рівня зайнятості, за допомогою розвитку малого та середнього бізнесу;
- підвищення конкурентоспроможності складових економіки, які спираються на рівень освіченості та здоров'я зайнятого населення;
- покращення рівня розвитку технологічного ринку та інноваційного потенціалу.

Отже, активізація зайнятості в інноваційній сфері потребує лише комплексного, багаторівневого, системного підходу, що неможливо без тісної та плідної взаємодії урядовців, менеджерів у напрямі формування ефективного механізму стимулювання інноваційної діяльності в Україні.

Список використаних джерел

1. Рябоволик, Т.Ф. Бифуркация занятости населения в инновационном секторе экономики Украины и стран мира [Електронний ресурс] / Т.Ф. Рябоволик // Ефективна економіка. – 2014. – №11. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nauka.com.ua>.
2. Наукова та інноваційна діяльність (1991–2014 роки) [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Експрес-випуск «Інноваційна діяльність промислових підприємств у 2015 році» № 99/0/05. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2016/06/138w.zip>.
4. Експрес випуск Державної служби статистики України «Заборгованість із виплати заробітної плати на 1 січня 2017 р.» № 27/0/09. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2017/01/12w.zip>.
5. Збаржевецька, Л.Д. Концептуальні підходи щодо вдосконалення механізмів підвищення інноваційної активності вітчизняних працівників / Л.Д. Збаржевецька // Економічний простір: міжвуз. зб. наук. праць. вип. № 22/1. – Дніпропетровськ: Наука і освіта. – 2009. – С. 287- 298.